

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 2. No. 7. 1938

İBNİ SİNA

(Hayyibni Yakzan)

Uyanık oğlu Dirinin hayal, gazab ve şehvet üzerine temsilleri

Dr. A. Süheyl Ünver

Hayyibini Yekzanın Arabca metni Avrupada basılmışdır. Kütüphanelerimizde el yazması müteaddid nushaları vardır. Bizde de ilk defa bunu tarafından tashih edilen mutena bir nushasından Türkçeye terceme eden İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ord. Profesörlerinden Şerefeddin Yaltkayadır. Bunun Arabça ve Türkçesi İBNİ SİNA'nın 900 üncü yıl dönümü münasebetile Türk Tarih Kurumunun basdırdığı İBNİ SİNA kitabına derç edilmiştir. Arabcaya derin bir vukufu olan Rrof. Ş. Yaltkayanın bu tercemesi ve ilâve ettikleri iki mukaddime çok kıymetlidir. İşte bu makaleye bu tercemededen istifade ile akıl, vâhime, muhayyile ve diğer iç ve dış kuvvet ve hasseler hakkındaki temsili ilk kısmı ve bu arada hayal, gazab, ve şehvet üzerine Uyanık oğlu Diri (Hayyibini Yakzan) ın temsilleri alınmıştır. Bu satırlar dikkatle okunmağa değer. Alt tarafının da İBNİ SİNA eserinde sayın Profesörün tercemesinden okunmasını tavsiye ederiz.

Profesör Ş. Yaltkaya Hayyibini Yakzan'ın iyi anlaşılması için Orta zaman Filosoölarının Komogoni, Rubiyat ve Bioloji hakkındaki telâkkilerini ilk mukaddimede izah etmişlerdir.

İkinci mukaddimede İBNİ SİNA'nın şarkda ilk defa felsefi ve remzi hikâye yazmış bir şahsiyet olduğunu öğreniyoruz. Eski Yunanlılar tarafından bu tarzda yazılmış bir hikâyeden ilk defa kitaplarında yine bu değerli hekim ve Filosoöfümüz bahsetmiştir. Huneyn bin İshak tarafından Yunancadan Arabçaya terceme edilmiş olan bu hikâye (Selamanü Ebsal) ismini taşır.

Ayrıca İBNİ SİNA'nın da bir (Selamanü Ebsal) i vardır. Demek bundan ilk ilhamı alıp Şarkda ilk defa böyle bir hikâye yazan

halikını taakkul eder, 2— Zâtının vacib bilevvel olduğunu taakkul eder, 3— Zâtının bizatihi mümkün olduğunu taakkul eder.

— İlm ve amelde kâmil olmak için insan ahlâkan ifrat ve tefritten sakınmalı, itidalı muhafaza etmelidir. Kuvvei şehvaniyenin ifrat ve tefrit cihetleri üzere olmayıp mütevassıt ve mutedil derecesi olan iffeti ihtiyar etmelidir. Kuvvei gazabiye hasebile mütehevvir veya ceban olmamalı, belki bunların ortası olan şecaaatla muttasıf olmalıdır.

— İnsan maişette de hikmet sahibi olmalıdır. Maişette hikmet kendisiyle başkaları arasında hüsnü tedbirden ibarettir. Bu hüsnü tedbir, bir insanın ya hususî ailesine karşı olur ki bu, karı ve koça, baba ve evlâd, malik ve memlûk arasında olup biten bir hikmettir.

— Maişette hikmetin ifratı cerbeze, tefriti belâhettir.

— İffet, şecaat ve hikmetten ibaret olan üç hasletin mecmuu, adalet tesmiye olunur. Kendisinde şu üç haslet bulunan insan, üstelik hakaiki eşyaya ilimden ibaret olan hikmeti nazariye sahibi dahi olursa ilm ve amelde kâmil kimseler zümresinden olur.

— Nefsi insanın hakikat ve evsafını yani cism ve cismanî olmadığını, beden fanî olduktan sonra nefsin ya nimet veya azâp içinde baki kaldığını da bilmelidir.

— Cenabı hakka yakınlık, ilm ve amelin derecesine göre eksik veya ziyade olabilir. İlimde kâmil olup amelde kâmil olmıyanlara, dünyadaki hayatlarında işledikleri çirkin ameller sebebiyle husule gelen zülmanî halât infisah edip bunların yerine yavaş yavaş nuranî halet yerleşinceye kadar bir müddet âlemi ulvî kapalı kalır.

— Amelde kâmil olup ilimde kâmil olmıyan orta dereceli insanlar.. ne hakaiki ulumun ve ne de tenzilât ve tevilâti ilâhiyenin esrarını bilmiyenlerdir.

Farabî ve İbni Sina'yı tekfir

Dr. A. Süheyl Ünver

İbni Sina'yı (980 - 1037) felsefî fikirlerinden dolayı zamanında çekemiyen bir takım muasırları onu tekfir etmişlerdir. İşte Hekim oğlu Ali paşa kütüphanesinde 580 numarada kayıtlı kanunun baş sahifesinde şu ilâve vardır. Muallim Bakî Gölpınarlı tarafında

yapılan tercemeline göre (Hüseyin Meyyidi (ميدى) şerhi divan-
alide İmam gazaliden nakl ile o hakikatler denizi (Gazali)
(المتقن من الضلال) adlı kitabında Hak taalanın cüziyatı bilmesini ve
cesedlerin haşrini nefiy etmeleri ve Alemin kıdeminin icabını
söylemeleri dolayısıyla Meşaiyunun ulularından olan Ebu Nasr
Faryabî ve Ebu Ali Sina'yı tekfir eylemiştir demiştir. Ebu Ali'yi
hayatında tekfir ettiklerinde oda işitip bunu söylemiştir :

— Benim gibi birisinin küfrü saçma kabilinden ve kolay
olamaz.

— Benim İmanımdan daha kuvvetli İman yokdur.

— Zamanede benim gibi bir adam olur da o da kâfir bulunursa

— Bütün Kâinatda tek bir Müslüman bile yok (demek) dir.

İbni Sina'yı hayatında beğenmeyüp çekemiyenler ve Felsefe
Üstadı Farabi ile beraber ona küfür isnad edenlere İbni Sina
Ağzından söylendiği mevzubahis olan bu cevap pek yerindedir.

Bu sahifede aynı zamanda eski tababetde kullanılan tertibler
da çok ismi geçen ve Hekim oğlu Ali para denen Vezirin babası
Seretibbai Hassa Nuh efendinin elyazısı ile, Mührile mahdumunun
kütüphanesi mühürünün birer örneği vardır. İşte kütüphaneleri-

mizde böyle metinle alakadar veyahud alakası olmayan böyle kayıtlar pek çokdur. Bunlar zaman zaman Tıb Tarihinin bir çok karanlık noktalarını aydınlatacak mahiyettedir.

L'accusation d'infidélité religieuse de Farabî et de İbni Sina

Dr. A. Süheyl Ünver

Certaines personnes ne pouvant supporter İbni Sina (980 - 1037) à cause de ses idées philosophiques, l'accusèrent d'hérésie. Nous trouvons dans la première page de la copie du Canon se trouvant à la bibliothèque de Hekim Oğlu Ali pacha au numéro 580, une inscription à ce sujet. En voici la traduction faite par le Prof. Bakî Gölpinarlı :

Hüseyin Miyidi cite dans son livre intitulé «Cherhi divani Ali» un passage qui se trouve dans le «Elmunkiz mineddalal» de İmam Gazali.

Il dit que d'après ce texte, Ebu Nasrî Farabi et Ebu Ali Sina, des grands de Mechaiyun, sont accusés d'hérétisme parce-qu'ils n'acceptent pas que Dieu connaisse tout les détails, qu'ils ne croient pas à la résurrection des morts, et qu'ils disent connaître l'ancienneté du monde.

Voici ce que Ebu Ali Sina répond à ces accusations :

I — Il n'est pas facile d'accuser d'infidélité une personne telle que moi.

II — Il n'existe pas de croyance plus forte que la mienne.

III — S'il existe une personne comme moi qui est hérétique,

IV — il n'y a pas un seul musulman sur la terre.

Cette réponse qui est attribuée à İbni Sina contre ceux qui l'accusaient d'hérétisme ainsi que Farabi, est très juste.

Cette page contient le sceau du médecin en chef Nuh efendi, père du vezir Hekim oğlu Ali pacha, ainsi que son titre et le sceau de la bibliothèque de son fils.

Il existe dans nos bibliothèques beaucoup d'inscriptions de ce genre qui ont rapport au texte ou qui sont indépendantes.

Celles - ci éclairent de temps en temps les points obscurs de l'histoire de la médecine.

